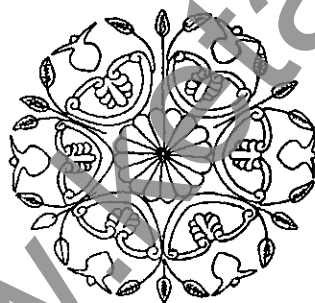

ارنست هر تسفلد

ایران در شرق باستان

ترجمه: محمد شریفی نعمت آباد

شرکت ملی صنایع مس ایران

باهمکاری
باشگاه فرهنگی - ورزشی صنعت مس ایران

انتشارات کتاب
فرزانه
Fanjaneh Books

تهران، خیابان استاد مطهری، خیابان مهرداد، شماره ۷،
تلفن: ۸۸۳۰۴۶۷۸

شرکت ملی صنایع مس ایران

باهمکاری
باشگاه فرهنگی- ورزشی صنعت مس ایران

WWW.NICICO.COM

عنوان: ایران در شرق باستان

نویسنده: ارنست هرتسفلد

مترجم: محمد شریفی نعمت آباد

ویراستاران: اصغر مهرپرور و امیر هوشنگ مهرپرور

طراحی صفحات و جلد: علی خسروی

حروفچین: فرشته حسین پور

لیتوگرافی: فرآیندگویا

چاپ: تندیس نقره ای

صحافی: علی

شمارگان: ۱۵۰۰ نسخه

چاپ اول: ۱۳۹۱

همه حقوق محفوظ است

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۲۳۹-۶۱-۵

"مس" نخستین فلز شناخته شده‌ی تمدن بشری است که اولین انقلاب صنعتی با کشف آن شروع و پایه‌گذار انقلاب‌های دیگر در دوران‌های بشری شد. تمدن‌هایی که پیدایش آن در گرو آب فراوان و زمین حاصلخیز نبوده و شاید به "معدن و فلزکاری" متکی بوده‌اند. تمدن‌هایی که از هزاره پنجم قبل از میلاد در فلات مرکزی و جنوب شرق ایران شکل گرفته، هرگز اشتها تمدن‌های نیل، سند و بین‌النهرین را نداشته‌اند، لیکن تأثیر آن‌ها بر تمدن این مناطق آن چنان بوده است که اصالت و قدمت آنها کمتر مورد تردید قرار می‌گیرد.

باستان‌شناسان نمونه‌هایی از آثار کوره‌ایی ذوب مس در تل ابلیس کرمان و سیلک کاشان کشف کرده‌اند که حدود ۶ هزار سال قدمت دارند. این یعنی صنعت ذوب و ریخته‌گری مس در فلات ایران قدمت ۶ تا ۷ هزار ساله دارد مانند بیشمار اشیای زینتی با سر مفرغی مشبک و مزین به پیکره‌های انسانی و حیوانی در قاب‌های هلالی و چهارگوش و بز کوهی بالدار مفرغی که کهکشانی از اختراند که در حال حاضر در موزه‌های بزرگ جهان می‌درخشند. دست آفریده‌هایی که اگر با دیده‌ی بصیرت دیده و شنیده شوند خواهند گفت:

من یک ایرانی‌ام، زیبایی را دوست دارم! و به اهالی خوب دنیا، دوستی، مهربانی و صلح را هدیه می‌دهم.

تاریخ معدن‌کاری و فلزکاری ایران، داستان باشکوه پیدایش تمدن‌هاییست که معطوف به بازشناسی "تاریخ مس" به عنوان اولین فلز کشف شده است که در این مجموعه‌ی ۱۰ جلدی، قصد آن داریم تا ضمن بازگشایی باب مطالعات تازه، تمدن‌های ریشه‌دار و درخشانی را بازشناخته و هویت گره خورده با انسان ایرانی را نیز از رهگذر مطالعات تاریخی، جلوه‌گر سازیم. از همکاری علاقه‌مندانه‌ی گروه مترجمان که در طی سالیان اخیر، مطالعات تاریخی مس را پایه‌گذاری کرده‌اند، سپاسگذاری نموده، تداوم چنین تلاش‌هایی را از خداوند متعال خواستارم.

نعمت اله پوستین دوز

مدیر عامل شرکت ملی صنایع مس ایران

درباره مس شناخت

یکی از عرصه‌های مهم مطالعاتی در حوزه فرهنگ و تاریخ ایران که تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته است، عرصه مطالعات فنون مختلف به طور عام و حوزه معدنکاری کهن و فناوری ذوب فلزات به طور خاص است. عرصه‌ای که به تعبیری مادر فرهنگ و تمدن ما بوده و با این همه از پژوهش در آن بسیار غفلت شده است.

تاریخ مس، نقطه آغازین ورود به این عرصه و اولین گام در راه بازشناسی هویت فراموش شده ماست. اطلاعات ما درباره تاریخ مس، اطلاعاتی اندک، پراکنده، مبهم و حتی مخدوش است. تمدن واقعی بشر با کشف مس شروع می‌شود و با ذوب آن و دستیابی به مفرغ، راه جهش‌های بعدی تاریخ تمدن گشوده می‌شود. گذر انفجاری انسان از دوران نوسنگی مدیون این فلز سرخ رویایی است. شک نیست که سهم عمده‌ای از این گذر، واردات همت و هوشمندی نیاکان ما در تمدن‌های دور سرزمین ایران است.

تاریخ مس ایران، یک تاریخ حداقل هفت هزار ساله است و هم این قدمت می‌تواند بهانه کوششی همه جانبه در شناخت آن و انگیزه‌ای جانانه برای بازیابی هویت فرهنگی‌مان باشد. سنت باستان‌شناسی، آثار تمدن‌های درخشان دور و گمشده تاریخی را، عموماً در حاشیه دریاچه‌ها و رودخانه‌های بزرگ جستجو می‌کند. اما امروزه آثار تمدن‌های ریشه‌دار و درخشان در اریسمان، سیلک، تپه یحیی، تل ابلیس، شهداد و ... حکایت از ظهور نوعی دیگر از تمدن‌های بشری دارد. تمدن‌هایی که پیدایش آن در گرو آب فراوان و زمین حاصلخیز نبوده و شاید تنها به معدن و فلزکاری متکی بوده‌اند. تمدن‌هایی که از هزاره پنجم قبل از میلاد در فلات مرکزی و جنوب شرق ایران شکل گرفته، هرگز اشتهار تمدن‌های نیل و سند و بین‌النهرین را نداشته‌اند، لیکن تأثیر آنها بر تمدن این مناطق از چنان بوده است که اصالت و قدمت آنها دیگر کمتر مورد تردید قرار می‌گیرد. پیدایش این تمدن‌ها و هم انحطاط آنها را باید در تاریخ معدنکاری و فلزکاری ایران جستجو کرد و بیش از همه این کنکاش باید معطوف به بازشناسی تاریخ مس به عنوان فلز اولین باشد.

مس شناخت مجموعه‌ای برای بازگشایی باب مطالعاتی تازه در این عرصه بود، که از سال ۱۳۷۸ در دفتر مطالعات تاریخی مس و در ادامه از سال ۱۳۸۱ در مؤسسه فرهنگی مفرغ تعریف و در قالب یک برنامه گسترده، سازمان یافته و هدفمند پژوهشی شکل گرفت. از مجموعه ۱۲ جلدی مس شناخت، تاکنون کار تألیف ترجمه و تدوین ۶ جلد کتاب به پایان رسیده است که جلد اول آن در سال ۱۳۸۵ با عنوان «**مس، تشریح یک صنعت**» توسط روابط عمومی شرکت ملی صنایع مس ایران چاپ و منتشر گردید.

«**ایران در شرق باستان**» دومین جلد از این مجموعه است که با تأخیری چندین ساله چاپ و هم‌اینک در اختیار علاقه‌مندان است. چهار جلد دیگر از این مجموعه نیز به یاری خداوند متعال در برنامه آماده‌سازی، چاپ و انتشار قرار گرفته است.

امید که انتشار این مجموعه بتواند با معرفی هر چه بیشتر وجوه ناشناخته تمدن معدنی و فلزکاری ایران موجبات خودباوری و ارتقاء روحیه و اعتماد به نفس جوانان هوشمند میهن اسلامی را فراهم آورده، آنها را در طی مسیر پر شتاب نهضت علمی و فرهنگی حاضر یاری دهد.

کوشش همه دست اندرکاران این کار سترگ را پاس داشته و به خصوص از عنایت ویژه جناب آقای مهندس پوستین دوز مدیر عامل محترم شرکت ملی صنایع مس ایران به پاس پشتیبانی قاطع از ادامه کار مطالعات مجموعه «مس شناخت» و تجدید سازمان پژوهشی این مجموعه پس از سال‌ها وقفه و نیز حمایت از چاپ آثار آماده آن سپاسگذاری می‌نماید.

بهمن ۱۳۹۱

شورای سیاست‌گذاری فرهنگی باشگاه فرهنگی - ورزشی صنعت مس ایران

فهرست مطالب

۹	فصل یکم	دوره پیش از تاریخ
۱۵۹	فصل دوم	سپیده دم تاریخ
۱۹۳	فصل سوم	هخامنشیان
۲۳۷	فصل چهارم	اشکانیان و ساسانیان
۲۸۹		یادداشت ها و توضیحات
۳۰۱		نام های اشخاص
۳۰۳		نام های مکان ها
۳۰۶		نمایه
۳۰۹		لوحه ها

تدوین تاریخ چند هزار ساله مس کار بزرگی بود. همت عظیمی را طلب می‌کرد. مشقت‌هایی در راه داشت، و نامرادی‌هایی هم. از آن کارها بود که می‌توان کارستان نامیدشان. و کارستان البته در خود کارزاری دارد و نبردهایی را هم، بی رجز و هیابانگ هستم و نیستی، می‌طلبد. کسی وارد چنین میدان‌هایی می‌شود که از پیش هنر باختن را آموخته باشد و، فراتر از آن، رفعت و فرادستی را بالا بلندتر از بُرد و باخت بداند. کسی که به درست نفس کشیدن آگاه باشد و شان زندگی را در همان هر نفس، نه در ماوراء یا حوالی آن، بجوید. و شاید، به زبان طبیعت، کسی که بتواند شامگاهان سر به کوهراهه‌های برفی جزیره- نگینی چون سرچشمه بگذارد و هنر گم شدن را در وقت خاموشی کلاغان و خطابه‌های سپید و بی زبان برف بیاموزد. آقای محبی این هنر را - شاید از همان اوان کودکی سرشته با تنهایی آموزگار و آموزگار- به خوبی آموخته بود، که با نگاهی فرانکر و روادار این کارستان را آغاز کرد. مجموعه‌ای محدود از همکاران کوشا و جستجوگر نیز با دعوت ایشان وارد این کارزار شدند. هزاران صفحه مقاله و کتاب‌های چندی، به عنوان مواد لازم برای این کار عظیم، از انگلیسی به فارسی برگردانده شد. گذشته از مقالات بی شمار، کتاب‌های اروپا در عصر مفرغ، عصر مفرغ در یونان، آسیا در عصر مفرغ، ایران در شرق باستان و یکی دو تایی دیگر ترجمه و برای چاپ مهیا شدند. ترجمه کتاب «مس: کالبد شکافی یک صنعت»، با همکاری جناب محمدرضا مرتاض و سرکار خانم آزاده نوحی، سال‌ها پیش انتشار یافت. باقی کتاب‌ها هم گاه‌های بلندی در لفاف غبار، یا شاید نقار، ماندند، تا حال که گویا هست مدیریت محترم شرکت ملی صنایع مس ایران قرار است غبار از نگاه آنها بزداید. «ایران در شرق باستان» از کتاب‌هایی بود که همان اوایل کار ترجمه شد. ماه‌ها پس از ترجمه، از دوست بسیار عزیزم آقای لطیف‌کارشنیدم که این کتاب توسط مترجم برجسته و فرهیخته شادروان همایون صنعتی نیز ترجمه و برای چاپ و انتشار به یکی از مؤسسات وابسته به دانشگاه شهید باهنر کرمان سپرده شده است. یکی دو سال پس از آن گفتگو ترجمه وزین ایشان انتشار هم یافت. یاد این نکته هم برای بیان بی‌خبری از آن ترجمه و هم برای ادای دین به روان بلند و آمرزیده ایشان بایسته است.

«ایران در شرق باستان» به هنر ایران از دوران پیش- تاریخی تا دوران ساسانیان می‌پردازد و ارائه آن در دهه ۱۹۴۰ میلادی توسط پروفیسور ارنست هرتسفلد صورت گرفته است. بجاست که ترجمه این کتاب به روان بتول بوستانی - از همکارانی که در مسیر تدوین تاریخ مس به مفاجات بدرود حیات گفتند تقدیم شود.

محمد شریفی نعمت آباد.

بهمن ۱۳۹۱